

Araştırma Makalesi
Research Article

Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Yıl: 2020 Cilt-Sayı: 13(3) ss: 492-511
Academic Review of Economics and Administrative Sciences
Year: 2020 Vol-Issue: 13(3) pp: 492-511
<http://dergipark.org.tr/tr/pub/ohuiibf/>

ISSN: 2564-6931

DOI: 10.25287/ohuiibf.667720

Geliş Tarihi / Received: 30.12.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 30.06.2020

BORSA İSTANBUL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE SÜREKLİ OLARAK YER ALAN ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK FAALİYETLERİNİN ANALİZİ*

Erdinç KARADENİZ¹

Buket Dilan UZPAK²

Öz

Bu araştırmanın amacı Küresel Raporlama Girişimi ilkeleri çerçevesinde Borsa İstanbul (BIST) Sürdürülebilirlik Endeksinde sürekli olarak yer alan şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetleri ile bu faaliyetleri raporlama düzeylerini analiz etmek ve söz konusu şirketlerinin eksikliklerinin veya varsa üstün taraflarının neler olduğunu saptamaktır. Bu amaçla BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde 2014 yılından bu yana her yıl yer alan 7 şirketin kurumsal web siteleri ile 2018 yılına ait faaliyet raporları, Küresel Raporlama Girişimi ilkeleri olan ekonomik, çevresel ve sosyal faktörler çerçevesinde içerik analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin ekonomik, çevresel ve sosyal bağlamda duyarlı oldukları, gerçekleştirdikleri faaliyetleri ve duyarlılıklarını belgeler, sertifikalar, politikalar ile destekledikleri ortaya konmuştur. Buna karşın şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin raporlanması bağlamında hem bütünsel hem de ekonomik performanslarının kurumsal web siteleri ve faaliyet raporları açısından ayrıştığı ve paylaşılan bilgi düzeylerinin farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca şirketlerin kurumsal web siteleri ile faaliyet raporlarında çevresel bağlamda en az yer verdikleri unsurların biyolojik çeşitlilik ve çevresel şikâyet mekanizması olduğu gözlemlenmiştir. Sosyal bağlamda ise şirketlerin kurumsal web siteleri ile faaliyet raporlarında en az verdikleri unsurların toplumsal bağlamda şikâyet mekanizması ile yerli halkın hakları olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler :Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Küresel Raporlama Girişimi, Borsa İstanbul.

Jel Sınıflandırılması :Q56, Q01.

* Bu çalışma, 2019 yılının Temmuz ayında Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği A.B.D. bünyesinde tamamlanan "Halka Açık Konaklama Şirketlerinde Sürdürülebilirlik Uygulamaları: Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Yer Alan Şirketler İle Karşılaştırmalı Bir Analiz" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi, ekaradeniz@mersin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2658-8490

²Yüksek Lisans Mezunlu, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, buketdln@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9382-6383

ANALYSIS OF SUSTAINABILITY ACTIVITIES OF COMPANIES CONTINUALLY IN THE BORSA ISTANBUL SUSTAINABILITY INDEX

Abstract

The purpose of this research is to analyze the sustainability activities and the reporting levels of the companies that are included in the Borsa İstanbul (BIST) Sustainability Index within the framework of the Global Reporting Initiative principles and to determine the deficiencies or superiorities of these companies. For this purpose, the corporate websites of 7 companies that have been included in the BIST Sustainability Index every year since 2014 and the annual reports of 2018 were analyzed with content analysis within the framework of the economic, environmental and social factors, which are the principles of the Global Reporting Initiative. As a result of the analysis, it was revealed that the companies included in the BIST Sustainability Index are sensitive in economic, environmental and social context, and support their activities and sensitivities with documents, certificates and policies. On the other hand, in terms of sustainability activities and reporting of these activities, it was found that both their holistic and economic performances differ in terms of corporate websites and annual reports, and shared knowledge levels differ. In addition, biodiversity and environmental grievance mechanism were observed to be the least included in corporate websites and annual reports in the environmental context. In the social context, it is determined that the elements that the companies include at least in corporate websites and annual reports are the rights of the local people with the social complaint mechanism.

Keywords : Sustainability, Sustainability Reporting, Global Reporting Initiative, Borsa İstanbul.

Jel Classification : Q56, Q01.

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik, yaşamımızı devam ettirebilmemiz için gerekli olan tüm kaynakları, doğal dengede tahribatlara neden olmadan, gelecek nesillerin haklarına zarar vermeden ve onların da faydalanabileceği şekilde kullanabileceğimiz gerçeğine dayanmaktadır. Sürdürülebilir yaşamak, insanın doğa ve çevre ile uyumlu yaşaması ve bu yaşam tarzının kendisinden başka bir canlının yaşamına olumsuz hiçbir etkisinin olmaması anlamına gelmektedir (<http://www.yesiloji.com>). Dünya kapalı bir sistem olarak ele alınırsa, bu sistemin devamlılığını sağlayabilmek amacıyla insanların sahip oldukları kaynakları sürdürülebilir şekilde kullanması zorunluluk haline gelmektedir (Pelit, Baytok, & Oybalı, 2015: 40).

Sürdürülebilirlik ile ilgili gelişmelerin geçmişi uzun yıllara dayanmamaktadır. Tarihsel süreçte sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı, 1970'li yılların başından itibaren çevreyle ilgili sorunların şiddetlenmesine dayanmaktadır. 1972 yılında Birleşmiş Milletler Stockholm Zirve'sinde sürdürülebilirlik, gelişmiş ve az gelişmiş olan ülkelerin ekonomik büyümelerinde bir zorunluluk olarak belirlenmiştir (BIST Sürdürülebilirlik Rehberi, 2014: 13). Yakın tarihimize baktığımız zaman ise; 2015 yılında gerçekleştirilen Paris İklim Zirvesi ön plana çıkmaktadır. Paris İklim Zirvesi, günümüze kadar iklim ile ilgili imzalanan en kapsamlı anlaşma olma özelliğini taşımaktadır (www.bbc.com). Çünkü 1997 Kyoto Protokolü'nden bu yana iklim değişikliği ve sürdürülebilir yaşam gibi konularda dünya genelinde ortak bir çatı altında toplanacak bir anlaşmanın zemini oluşturulamamıştır. 2009 yılında da Kopenhag Zirvesi'nin olumsuz sonuçlanması ile 2015 yılında Paris'te gerçekleştirilen İklim Zirvesi ön plana çıkmıştır. Türkiye'nin de arasında bulunduğu 200'e yakın ülkenin katılımı ile gerçekleşen zirve, iklim değişikliği ve sera gazı salınımı ile ilgili konularda alınan kararlar doğrultusunda oldukça önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir (Karakaya, 2016: 3).

Sürdürülebilirlik çerçevesinde elde edilen kaynaklar incelendiğinde; genel itibariyle çevre ile ilgili konulara değinildiği gözlemlenmektedir. Ancak, bu kavramı çevre ile sınırlandırmak doğru

bir yaklaşım değildir. Sürdürülebilirlik; çevresel etki, ekonomik göstergeler ve sosyal refah gibi unsurları içerisinde barındıran bir kavramdır (Finkbeiner, Schau, Lehmann, & Traverso, 2010: 2). İklim değişikliği de bu unsurlar içerisinde önemli bir yere sahiptir. 2013 yılında Birleşmiş Milletler Devletler Arası İklim Değişikliği Panelinde (IPCC)yayınlanan “*İklim Değişikliği 2014: Etkiler, Uyum ve Etkilenebilirlik*” Raporu (IPCC WG2 AR5), gözlenen iklim değişikliğinin insan kaynaklı olduğunu geçmiş yıllardaki raporlardan daha net bir kesinlikle ortaya koymuştur. 2007 yılında yayınlanan raporu takiben ve son olarak 1 Nisan 2014’te yayınlanan Birleşmiş Milletler Devletler Arası İklim Değişikliği Paneli Raporu, iklim değişikliğinin doğal çevre, insan ve dolayısıyla da sürdürülebilir ekosistem üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Etkisi kanıtlanan iklim değişikliği faktörünün; insan sağlığı, gıda güvenliği, ekonomi ve sürdürülebilirlik açısından büyük bir risk faktörü olarak karşımıza çıktığı raporda vurgulanmıştır (REC, 2014: 1).

Dünya üzerinde hızla artan insan nüfusu da çevresel dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda ekosistemde sürdürülebilirliği sağlamak, özellikle günümüzde bu etkilerin şiddetini artırmasından dolayı oldukça önem kazanmaktadır. Dünyanın birçok yerinde bilim insanları, bu doğrultuda sürdürülebilirliğin ölçülmesi ve sürekliliğinin sağlanması için çeşitli politikalar oluşturmaktadır (Chapin, Torn, & Tateno, 1996: 1). Ancak günümüzde insanların ve devletlerin olduğu kadar şirketlerin de sürdürülebilirliğe önem vermeleri ve bu doğrultuda faaliyet göstermeleri gerekmektedir. Bazı şirket grupları, sürdürülebilirlik faaliyetlerini, kurumsal kimliğin oluşum aşamasında önemli bir faktör olan sosyal sorumluluğun yapı taşlarından biri olarak görmekte ve faaliyetlerinde sürdürülebilirliğe önem vermektedirler. Bir diğer şirket grubu da sürdürülebilirliğe gereken önemin verilmesini maddi kaygılara dayandırmaktadır. Bu maddi kaygıların temelinde, şirketlerin birçoğunun nihai olarak gördükleri kâr elde etme ve firma değerini maksimize etme amacına odaklanmaları ve bunun sürekliliğini sağlama isteği yatmaktadır (Kuşat, 2012: 228).

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı, şirketlerin sosyal, çevresel ve ekonomik etkenlerin kurumsal yönetim ilkelerine bağlı olarak uzun vadede değer yaratma amacı ile şirketlerin faaliyetlerine ve karar düzeneğine uyarlanabilmesi ve bu konular ile ilgili meydana gelebilecek olası risk ve tehlikelerin yönetilmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de Borsa İstanbul’da (BIST) pay senetleri işlem gören ve aynı zamanda sürdürülebilirlik faaliyetleri üst seviyelerde olan şirketlerin bulunduğu BIST Sürdürülebilirlik Endeksi oluşturulmuştur. Bu endeksin nihai amacı, Türkiye’de özellikle BIST’te işlem gören şirketler arasında sürdürülebilirlik çatısı altında aynı anlayış, bilgi ve konu ile ilgili uygulamaların artmasının sağlanmasıdır. Bu nihai amaç doğrultusunda, BIST ile Ethical Investment Research Services Limited (EIRIS) arasında şirketlerin yayınlamış oldukları çevresel, kurumsal yönetim ve sosyal konulardaki performansları üzerinden BIST Sürdürülebilirlik Endeksi değerlendirmesi ve hesaplaması için iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayı takiben de 4 Kasım 2014 tarihinden itibaren XUSR kodu ile fiyat ve getiri olarak hesaplanması yapılmaya ve bu hesapların yayınlanmasına başlanmıştır (<http://www.borsaistanbul.com>).

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde sürekli olarak işlem gören şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetlerini inceleyerek bu faaliyetlerin raporlanma düzeylerini ortaya koymak ve küresel raporlama ilkelerine göre şirketlerin eksiklik veya güçlü yönlerinin belirlenmesidir. Bu amaçla BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde 2014 yılından itibaren yer alan 7 adet şirketin kurumsal web siteleri ile 2018 yılındaki sürdürülebilirlik faaliyetleri ve raporlamaları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Belirlenen amaç doğrultusunda araştırma beş bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde konuyla ilgili sürdürülebilirlik, kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik raporlaması ve küresel raporlama ilkeleriyle ilgili kuramsal kavram ve bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümde konuyla ilgili literatür taramasının sonuçları paylaşılmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın verileri ve analiz yöntemi açıklanmıştır. Dördüncü bölümde analiz sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur. Son bölümde ise genel bir değerlendirme yapılmış ve öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

I.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I.I. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik, günümüzü ve aynı zamanda geleceği de içinde barındıran bir kavram olarak ifade edilebilmektedir (Karabıçak & Özdemir, 2015: 44). Sürdürülebilirlik kavramının literatürdeki genel tanımlarına bakıldığında, tanımların 1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporu'nda yer alan tanım çerçevesinde şekillendiği görülmektedir (World Commission on Environment & Development, 1987). “*Ortak Geleceğimiz*” adlı raporda sürdürülebilirlik kavramı, “*bugünün ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflerken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamalarını göz ardı etmeyen faaliyetler bütünü*” olarak tanımlanmıştır (Anand & Sen, 2000: 2034). Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilirlik; biyolojik, etik, sosyolojik ve ekonomi gibi alanlarda farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Biyolojik çerçevede bakıldığında sürdürülebilirlik; çeşitliliğin korunması ve devam ettirilmesinin sağlanması olarak ele alınırken; sosyolojik açıdan sürdürülebilirlik, sosyal düzenin ve adaletin sağlanması, adil bir yaşam, güvenlik, sağlık, yoksullukla mücadele kavramları ile karşımıza çıkmaktadır. Etik anlamda sürdürülebilirlik ise doğada bulunan kaynakların korumacı bir yaklaşım ile kullanılmasını ve devamlılığına dikkat edilmesini ifade etmektedir. En sık karşılaşılan yaklaşım olan ekonomik açıdan sürdürülebilirlik ise doğada var olan her türlü kaynağın, üretim ve tüketim faaliyetlerinde çevresel faktörleri de göz önünde bulundurarak uzun vadeli analizlerin gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir (Bayraktutan & Uçak, 2011: 19). Örneğin, yeşil alanların artırılması, doğa ile ilgili bir sürdürülebilir faaliyettir. Ayrıca sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir mimari gibi ifadeler de bu alanda karşımıza çıkabilmektedir (Yavuz, 2010: 65).

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Araştırma Metodolojisinde (2015:2), sürdürülebilirlik kavramının; doğal kaynakların kullanımı, enerji kullanımı, iklim değişikliği, biyoçeşitlilik, yenilenebilir enerji kaynaklarına daha çok önem verilmesi ve geri dönüşüm gibi çevre ile ilgili faktörlerin yanı sıra; şirketlerde yönetim kurulu yapısı, rüşvetle mücadele, insan hakları, üretim sürecinde malların tedarik zinciri, çalışanların sağlık ve güvenliğinin sağlanması gibi sosyal ve kurumsal yönetim ile ilgili faktörleri de kapsadığı ifade edilmektedir.

Sürdürülebilirliğin sağlanması, sürdürülebilir bir kalkınma politikası ile mümkündür. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyümenin yanında çevresel duyarlılığı da kapsamaktadır (Bayraktutan & Uçak, 2011: 18). Sürdürülebilir kalkınma, en genel anlamı ile gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılama olanaklarını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlanmaktadır (BİST Sürdürülebilirlik Rehberi, 2014: 5). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin ayrılmaz bir bütün olarak bir arada ele alınması ile mümkündür. Toplum ile ilgili insan hakları, işçi sağlığı, güvenlik, rüşvetle mücadele gibi konular çözüme kavuşturulduğunda ve bu durumlar istikrarlı bir hal aldığında, şirketlerin çevre ve doğaya karşı yaklaşımı da sürdürülebilir bir hal almaktadır (Gürlük, 2010: 87).

Kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik kavramının şirketler düzeyinde ifadesi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda kurumsal sürdürülebilirliğin tanımı sürdürülebilirlik tanımından çokta farklı değildir. Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı; şirketlerde uzun süreli değer yaratma amacı ile ekonomik, sosyal ve çevre ile ilgili faktörlerin kurumsal yönetim ilkeleri bazında şirketin faaliyetlerinde ve karar aşamasında dikkate alınması ve bu faktörlerin bağlı olduğu risk gruplarının etkin bir şekilde yönetilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bir şirket, sürdürülebilirlik ile ilgili somut adımlarını, kurumsal yönetimin temel ilkeleri olarak kabul görülen; şeffaflık, adillik, hesap verilebilirlik ve sorumluluk ilkelerine bağlılığı ile hayata geçirebilmektedir. Şirketlerin etkin bir kurumsal sürdürülebilirlik stratejisini geliştirilebilmesi için, sürdürülebilirliğin ekonomik boyutunun yanı sıra çevresel ve sosyal boyutlarının zincir halinde bir arada ele alınıp bu doğrultuda stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir (BİST Sürdürülebilirlik Rehberi, 2014: 4-6).

I.II. Sürdürülebilirlik Raporlaması

Kurumsal yönetim ilkelerine göre şirketler tüm paydaşlarına finansal bilgilerini sunmak zorundadır. Bununla beraber şirketlerin finansal olmayan bilgilerini daha çok gönüllülük esasına bağlı olarak sunmaları, şirketlerin prestijleri açısından oldukça önemlidir (Pamukçu, 2011: 134). Sosyal sorumluluk veya sürdürülebilirlik raporları olarak da ifade edilebilen bu raporlarda, şirket ait çevresel, ekonomik ve sosyal faaliyetler yer almaktadır. Raporlarda yer alan bilgilerin daha çok topluma fayda temeli üzerine sunulması ön plandadır (Başar & Başar, 2006: 215).

Sürdürülebilirlik faaliyetlerinin raporlanması, şirket faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini içeren bilgilerin belirli bir sistematikte sunulmasıdır. Bu raporlar, sadece şirket açısından değil, paydaşlar açısından da son derece önem arz etmektedir (Yükçü & Kaplanoğlu, 2016: 70). Günümüzde bazı şirketler faaliyet veya sürdürülebilirlik raporlarında sürdürülebilirlik ile ilgili yaptıkları çalışmalara yer verirken, bazıları bu bilgileri kurumsal web siteleri aracılığı ile duyurmaktadır. Şirketlerin bu bilgileri paylaşmaları, paydaşlar açısından büyük önem arz etmektedir, hem de şeffaflık ilkesinin birçok alanda kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Ancak şirketlerin sağlıklı bir raporlama yapabilmeleri için sürdürülebilirlik konusunda danışmanlık hizmetleri sunan kuruluşlara yönelmeleri gerekmektedir. Raporların temelinde, şirketlerin finansal ve finansal olmayan verileri arasındaki bağlantının kurulması bulunmaktadır. Raporlama yapılırken şirketler uzun vadede hedefler belirlemekte ve bu doğrultuda yönetim ile ilgili stratejiler, sürdürülebilirlik stratejileri ve şirket faaliyetlerine en uygun iş planlarını geliştirmektedirler. Bu şekilde, şirketlerin karşılaşabilecekleri muhtemel kriz ve fırsat durumları önceden görülebilmektedir. Kriz ve fırsatları oluşmadan önce görebilen şirketler yoğun rekabet ortamında diğer şirketlerden bir adım önde olmakta ve bu avantajı kullanarak olası kriz durumlarını proaktif bir yaklaşımla fırsata çevirebilmektedirler (BIST Sürdürülebilirlik Rehberi, 2014: 33).

I.III. Küresel Raporlama Girişimi

Sürdürülebilirlik raporlamalarında yol gösterici konumda olan ve en önemlisi kalkınma planlarına uyumlu ilkeler geliştiren çeşitli kurumlar ve inisiyatifler bulunmaktadır. Bunlar içerisinde en önemli olanı ise 1997 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve CERES tarafından, kurulan Küresel Raporlama Girişimidir (Global Reporting Initiative- GRI). Küresel Raporlama Girişimi'nin temel amacı; büyüklüğü ve faaliyet alanı ne olursa olsun tüm şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamalarında faydalanabilecekleri bir çerçeve oluşturmaktır (Sürdürülebilirlik Raporlaması Ulusal İnceleme Raporu, 2016: 19).

GRI Raporlama Çerçevesinde yer alan protokoller, raporun hazırlanmasına yardımcı olmak amacı ile şirkete ait performansın doğru ve tutarlı bir şekilde yorumlanmasını sağlayacak bilgileri içermektedir. GRI son olarak 2013 yılında yayınlanan G4 kılavuzunda dikkat edilmesi gereken unsurları belirtmiştir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik faaliyetleri ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmıştır. Söz konusu unsurlar ve alt kategorileri Tablo 1.'de gösterilmiştir.

G4 kılavuzunda yer alan ekonomik kategoride, şirkete ait sermayenin tüm paydaşlar arasında dağılımı gösterilmektedir. Aynı zamanda bu kılavuzda şirketin genel ekonomik durumuna da yer verilmektedir (GRI G4, 2013: 48). Ekonomik boyutun yanı sıra sürdürülebilirliğin çevresel açıdan değerlendirilmesinde, şirketin faaliyette bulunurken hava, su, toprak, ekosistem üzerindeki etkisi dikkate alınır. GRI kılavuzunda yer alan çevresel kategoride su, enerji, atıklar, biyolojik çeşitlilik, ürün ve hizmetler, tedarik zinciri gibi unsurlar değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirlik faaliyetlerinin sosyal etkileri ise şirketin faaliyette bulunduğu sosyal sistemlere olan etkisi ile ilgilidir. Tabloda yer alan sosyal kategorisinin alt kategorileri; işgücü uygulamaları ve insana yaraşır iş, toplum, insan hakları uygulamaları, ürün sorumluluğundan oluşmaktadır. Bu ana kategori başlığı altında, iş ve işçi hakları, insan hakları, istihdam kalitesi, ayrımcılık, zorla çalıştırma, rüşvet gibi durumlar ile ilgili gereklilikler, yaptırımlar ve şirket faaliyetleri yer almaktadır (GRI G4, 2013: 76-77).

Tablo 1. GRI Kılavuzunda Yer Alan Kategori ve Unsurlar

KATEGORİ	Ekonomik	Çevresel		
Unsurlar	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik performans • Piyasa varlığı • Dolaylı ekonomik etkiler • Satın alma uygulamaları	<ul style="list-style-type: none"> • Malzemeler • Enerji • Su • Biyolojik çeşitlilik • Emisyonlar • Atık sular ve atıklar • Ürün ve hizmetler • Uyum • Nakliye • Genel • Tedarikçinin çevresel bakımdan değerlendirilmesi • Çevresel şikâyet mekanizmaları		
KATEGORİ	Sosyal			
Alt Kategoriler	İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yararlı İş	İnsan Hakları	Toplum	Ürün Sorumluluğu
Unsurlar	<ul style="list-style-type: none"> • İstihdam • İşgücü/Yönetim ilişkileri • İş sağlığı ve güvenliği • Eğitim ve öğretim • Çeşitlilik ve fırsat eşitliği • Kadın ve erkek için eşit ücret • Tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi • İşgücü uygulamaları • Şikâyet mekanizması	<ul style="list-style-type: none"> • Yatırım • Ayrımcılığın önlenmesi • Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı • Çocuk işçiler • Zorla veya cebren çalıştırma • Güvenlik uygulamaları • Yerli halkların hakları • Değerlendirme • Tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi • İnsan hakları şikâyet mekanizması	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel toplumlar • Yolsuzlukla mücadele • Kamu politikası • Rekabete aykırı davranış • Uyum • Tedarikçilerin, toplum üzerindeki etkileri bakımından değerlendirilmesi • Toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikâyet mekanizması	<ul style="list-style-type: none"> • Müşteri sağlığı ve güvenliği • Ürün ve hizmet etiketlemesi • Pazarlama iletişimi • Müşteri gizliliği • Uyum

Kaynak: (GRI G4 PartOne, 2013: 44)

Şirketin, hazırlanmış olduğu sürdürülebilirlik raporunun GRI ilkelerine uygun olup olmadığını gösterebilmesi için, “GRI Uygulama Seviyelerini” kullanarak, raporlarının hangi seviyede olduğunu belirtmesi gerekmektedir. Sistem içerisinde her kesimi kapsamı amacı ile üç seviye bulunmaktadır. Bunlar C, B ve A seviyeleridir. Eğer rapor hazırlanırken dış denetimden faydalanılmış ise bu harflerin yanında + işareti eklenmektedir. Şirketler, sürdürülebilirlik faaliyetlerini GRI standartlarına göre değerlendirmek istediklerinde, bilgilerini belirli bir sistem içerisinde açıklamak durumundadırlar. Bu doğrultuda, GRI C Seviyesi Rapor Şablonu içerisinde yer alan ilgili alanların şirketlerce doldurulması gerekmektedir. Sürdürülebilirlik raporlamasında öncü olarak kabul edilen GRI standartları 1997 yılından bu yana birçok sektörde ve dünyanın birçok ülkesinde şirketler tarafından tercih edilmektedir.

II. LİTERATÜR

Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirliğin raporlanması konuları altında yapılan literatür taraması neticesinde dünya genelinde ve Türkiye’de konu ile ilgili araştırmaların özellikle son yıllarda artmaya başladığı gözlemlenmiştir. Gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde genellikle sürdürülebilirliğin üç ana unsuru olan çevre, sosyal ve ekonomik faktörlerinden çevreye ağırlık verildiği ve sürdürülebilirliğin çevre ile ilişkilendirildiği gözlemlenmiştir. Bununla beraber, kurumsal sürdürülebilirlik ile sürdürülebilirlik kavramlarının üzerine teorik olarak gerçekleştirilen çalışmalara da sıklıkla rastlanmıştır. Ayrıca literatürde finansal olmayan raporların tutulması gerekliliğine değinen araştırmalarında son yıllarda arttığı saptanmıştır. Aşağıda söz konusu araştırmalardan konuyla ilgili olduğu ve fazlaca atıf alması bağlamında tarafımızca önemli bulunanları kronolojik olarak özetlenmektedir.

Yavuz (2010), sürdürülebilirlik kavramı ve bu kavramın şirketlerin üretim stratejilerine etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Günümüzde sürdürülebilirlik kavramına daha sık değinildiği ve bu konuda farkındalık yaratıldığı vurgulanan çalışmada, sürdürülebilirlik kavramı çevre faktörü bağlamında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda teorik kavramlar üzerine gerçekleştirilen çalışmada; doğa, çevre, temiz üretim, yeşil üretim ve son olarak yeşil ve yalın üretim yaklaşımı ve bu yaklaşımların tanımları üzerinde durulmuştur. Çalışmada sürdürülebilir üretim bağlamında yalın ve yeşil üretim yaklaşımının daha ön planda olduğu ortaya konmuştur. Şirketlere yalınlaşma sürecinde çevreci yaklaşım kazandırılmasının, üretimin ve dolayısıyla sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli bir unsur olduğu çalışmanın sonuçları arasında yer almaktadır.

Finkbeiner, Schau, Lehmann, & Traverso (2010), araştırmalarında sürdürülebilirliğin özellikle son yıllarda önemli bir olgu olduğuna değinerek, bunun ölçümlenmesine odaklanmışlardır. Araştırmada, literatür taraması yapılarak, ilgili literatürde sürdürülebilirlik kavramının çevresel, ekonomik ve sosyal göstergeler kapsamında değerlendirildiği vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda sürdürülebilirlik ile ilgili etkenler içerisinde çevre ve yaşam döngüsünün birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğu ortaya konmuştur.

Huang & Wan (2010), Çin’de bulunan 116 şirketin sürdürülebilirlik raporlarının başlıklarını ve içeriklerini araştırmışlar ve çevresel, sosyal, hayırseverlik, kırsal sorunlar, işgücü uygulamaları, ekonomik konular ve kurumsal yönetim gibi farklı yönlerden karşılaştırmışlardır. Araştırmada incelenen sürdürülebilirlik raporlarında ekonomik, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konularından sıkça bahsedildiği saptanmıştır.

Çalışkan (2012), sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasının şirketler ve paydaşlar açısından önemini ve ifade ettiği anlamı ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu bağlamda çalışmada, belirli bir şirket veya sektör ayrımı olmaksızın genel anlamı ile sürdürülebilirlik kavramı, kavramın tarihi süreci ve gelişimi ile şirketler açısından ne ifade ettiğine teorik olarak değinilmiştir. Çalışma sonucunda; sürdürülebilirlik raporlarının keyfi olarak hazırlanmasındansa, zorunluluk haline getirilmesi önerilmiştir.

Yanık & Türker (2012), sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk raporlamalarının tarihsel süreçte ne gibi gelişim gösterdiğini inceledikleri çalışmalarında, sürdürülebilirlik ile ilgili kavramsal bir çerçeve sunmuşlardır. Teorik olarak gerçekleştirilen çalışmada, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik raporlaması tek bir çatı altında birleştirilerek anlam birliği oluşturulmaya çalışılmıştır.

Caymaz, Soran, & Erenel (2013), uzun yıllar üzerine durulan kurumsal sürdürülebilirliğin 2000 yılında yayınlanan Küresel İlkeler Sözleşmesi’ne uyumlu olup olmadığını incelemişlerdir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini Türkiye’de farklı üç sektörde kurumsal sosyal sorumluluk adı altında sürdürülebilirlik bilincinde olan, Küresel İlkeler Sözleşmesi’ni imzalayan ve her yıl bu bağlamda ilerleme raporlarını yayınlayan şirketler oluşturmuştur. Şirketlere ait bilgiler, doküman

analizi ve söylem analizi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmadan kurumsal ilkeler sözleşmesini imzalayan şirketlerin sosyal ve çevresel konulara da daha duyarlı oldukları sonucu elde edilmiştir.

Önce, Onay, & Yesilcebe (2015), kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasının Türkiye'deki genel durumunu ortaya koymaya yönelik bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. 2014 yılının bazı alındığı araştırmada, belirlenen yıl içerisinde 72 adet şirketin sürdürülebilirlik ile ilgili rapor yayınladığı saptanmıştır. Bu şirketlere ait 181 adet rapor değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Raporların 130'unun Küresel Raporlama Girişimi (GRI) standartlarına göre hazırlandığı gözlemlenmiştir. Araştırma kapsamında sürdürülebilirlik raporlamasında GRI'nin daha fazla tercih edilme sebebi olarak, büyük şirketlerin yanı sıra KOBİ'lerin de rahatlıkla uygulayabileceği açıklıkta ve kolaylıkta olması, birçok dile tercüme edilmiş olması gibi nedenler dikkat çekmiştir. Analiz sonucunda yine en fazla imalat sektörüne ait şirketlerin sürdürülebilirlik raporu yayınladığı gözlemlenmiştir.

Aydın (2015), şirketlerin kurumsal raporlarının hazırlanması ve yayınlanmasının önemine değindiği ve teorik açıdan bilgiler sunduğu çalışmada, şirketlerin hazırlamaları gereken raporları finansal ve finansal olmayan raporlar olarak iki gruba ayırmıştır. Finansal raporlar şirketin mali durumu ile ilgili bilgiler sunarken; finansal olmayan raporlar genellikle sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik, çevresel duyarlılık gibi konularda bilgiler sunmaktadır. Çalışmada, sermayeye odaklanan Entegre Raporlama'nın yanı sıra çevresel, sosyal ve aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin de yer aldığı sürdürülebilirlik raporlamasının yapılmasının şirket yöneticileri, paydaşlar ve yatırımcılar açısından son derece gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Medrado & Jackson (2015), turizm şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk açısından sürdürülebilirlik boyutlarının incelenmesini yaptıkları çalışmada, öncelikle, şirketler tarafından yapılan raporlamada kılavuz olarak GRI ilkelerinin kullanıldığı saptanmıştır. Araştırma bağlamında otel, yiyecek içecek ve cruise gemileri olmak üzere 3 kategoriden 14 şirket ele alınmıştır. Bu şirketlere ait incelenen raporlarda genel olarak şirketlerin su tüketimi, enerji tasarrufu ve atık yönetimi gibi konulara ağırlık verdikleri, en az yer verilen konuların ise ücretler, tazminat ve iş-yaşam dengesi olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, cruise ve yiyecek içecek şirketlerinin sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarından en fazla çevre ile ilgili olan kısmına ağırlık verdikleri saptanmıştır.

Yükçü & Kaplanoğlu (2016), araştırmalarında şirketlerin kısa vadeli kalkınma stratejilerine ağırlık vermelerinin sürdürülebilir kalkınma açısından yanlış bir tutum olduğuna değinmişlerdir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, finansal olmayan raporlama olan sürdürülebilirlik raporlamalarının önemine örnek şirketler üzerinden vurgu yaparak, dünya genelinde yaygın kullanılan raporlama ilkeleri ve göstergeleri çerçevesinde açıklık getirmektir. Araştırma kapsamında, dünya genelinde yaygın bir şekilde kullanılan finansal olmayan raporlamalara bazı şirketler bazında 2010-2014 yılları arasındaki verileri incelenerek örnekler verilmiştir. Bu şirketler; JP Morgan Chase & Co., BNP Paribas, Anadarko, BP ve Glaxo Smith Kline'dir. Şirketlere ait bilgiler incelendiğinde ilk bakışta sürdürülebilirlik ile ilgili faaliyetlerinde performanslarını olumsuz yönde etkileyen olayları açıklamada istekli olmadıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca şirketlerin finansal ve finansal olmayan verilerinin yer aldığı sürdürülebilirlik raporlarının aslında gönüllülük esasına dayanılarak hazırlandığı, ancak gönüllülüğten ziyade paydaşlar ve yatırımcıların geleceği görebilmesi açısından zorunluluk haline getirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Aracı & Yüksel (2016), 2013 yılını baz alarak BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan 15 şirketin sürdürülebilirlik raporlarını, GRI Raporlama İlkeleri doğrultusunda incelemişlerdir. Yayınlanan raporların incelenmesi sonucu analiz kapsamına alınan 15 şirketin 8 tanesinin GRI G4 ilkelerine uyumlu olduğu saptanmıştır. Bu 8 şirketin değerlendirilmesi sonucunda toplam sürdürülebilirlik açıklama skorunun %75 olduğu ve şirket sıralaması yapıldığında ilk sırada aynı skor ile Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. ve Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'nin yer aldığı gözlemlenmiştir. Araştırmada ayrıca, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin hazırladıkları raporları GRI raporlama ilkelerine uyumlu yapmalarının, karşılaştırma yapma ve daha güvenilir olması adına kolaylık sağlayacağı vurgulanmıştır.

Ertan (2018), 2005-2017 yılları arasında Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasında en yaygın olarak kullanılan rehberin, %75,77 oranla Küresel Raporlama Girişimi tarafından oluşturulmuş GRI raporlama ilkeleri olduğunu ortaya koymuştur. Sürdürülebilirlik raporları, sektör bazında incelendiğinde ise raporların birçoğunun imalat sektöründe faaliyette bulunan şirketler tarafından hazırlandığı, imalat sektörünü mali kuruluşların takip ettiği belirlenmiştir.

Duran (2018), BIST’te işlem gören ve belli süreçlerde Sürdürülebilirlik Endeksi’nde bulunan şirketlerin yayınlamış oldukları sürdürülebilirlik raporlarını incelemiştir. Bu bağlamda araştırmada, BIST’te işlem gören ve enerji sektöründe yer alan 3 şirket ile gıda sektöründe yer alan 3 şirket olmak üzere toplam 6 şirketin 2014-2015-2016 yıllarına ait sürdürülebilirlik raporları ile birlikte kurumsal web siteleri incelenmiştir. İncelenen veriler doğrultusunda sürdürülebilirlik kavramının sosyal, çevresel ve ekonomik etkiler doğrultusunda önemli bir yerinin olduğu bilincinde olan şirketlerde, gelişmelerinin ve sürekliliklerinin sağlanmasında sürdürülebilirliğin büyük rol oynadığını, sürdürülebilirliği sadece kar elde etmek amacı ile değil de, ileride oluşabilecek herhangi çevresel ve sosyal tehditlere karşı strateji olarak da gördükleri saptanmıştır.

Nunez & Nunez (2018), çalışmalarında küçük firmaların ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini büyük şirketlerden farklı olarak ortaya koyup koymadığını belirlemek için GRI Raporlama ilkeleri uygulama seviyelerini kullanmışlardır. Araştırmaya toplam 750 şirket dâhil edilmiş bu şirketler çalışan sayısına göre sınıflandırılmış, en çok ve en az çalışanı bir arada olmasını sağlayan 122 şirket seçilmiştir. Araştırma sonucunda kurumsal sosyal sorumluluğun en yüksek düzeyinde, büyük ölçekli şirketlerin daha fazla raporlamaya yatkın olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca araştırmacılar şirketin boyutları ile GRI raporlamasının uygulanması ve gayrimenkul ölçümü arasında farklılıklar olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu farklılığın nedeninin ise yönetsel ve erişilebilir kaynağın farklılığından kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Ringham & Miles (2018), çalışmalarında kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) raporlamasının sınırlarını incelemiştir. Bu bağlamda çalışmada 15 kurumsal sosyal sorumluluk raporlama kılavuzuna içerik analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda toplam 3 tema (itibar yönetimi, mülkiyet ve kontrol ve hesap verilebilirlik) altında 40 maddeye ulaşılmıştır. 35 havayolu şirketinin raporlarının içeriği bu yapıya göre, konu bazlı (ilgili küresel raporlama girişimleri [GRI] göstergeleri kullanılarak) kodlanmıştır. Yapılan analize göre şirketler, sınırlarını belirlerken çok dar ve seçici davranırsa paydaşlarıyla paylaşımı o kadar sınırlı olacaktır sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca GRI raporlamasına uyduğunu iddia eden şirketlerin ortalama olarak iddiasız olanlara kıyasla daha dar sınırlar seçtiği bulgular arasında yer almıştır.

Tarquinio, Raucci, & Benedetti (2018), üç farklı ülkede (İtalya, İspanya ve Yunanistan) bulunan şirketler tarafından yayınlanan Küresel Raporlama Girişimi (GRI) bazlı sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan performans göstergelerini içerik analizi yöntemi ile incelemiştir. 134 şirket üzerine gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda İspanyol şirketlerinin ortalama olarak en fazla sayıda göstergesi ortaya koyduğu, iş gücü ile ilgili sosyal göstergelerde tüm ülkelerin sıkça bilgiler verdiği gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda ayrıca en az rapor edilen sosyal göstergenin insan hakları olduğu belirlenmiştir.

Şahin & Çankaya (2018), Türkiye’de 2017 yılına kadar sürdürülebilirlik raporu hazırlayan 42 işletmenin sürdürülebilirlik raporlarını inceleyerek raporda yer alan strateji, profil, yönetim yaklaşımı ve performans göstergeleri açıklamalarına ait 121 unsuru içerik analizine tabi tutmuşlardır. Toplam 100 adet sürdürülebilirlik raporuna uygulanan içerik analizi sonucunda strateji ve profile, yönetim yaklaşımı ve performans göstergelerinden daha sık yer verildiği saptanmıştır.

Karadeniz & Uzpak (2019), 2017 yılında dünyada en yüksek marka değerine sahip otel zincirlerinin göstermiş olduğu faaliyetlerin sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirdikleri çalışmalarında, şirketlerin web siteleri, faaliyet ve sürdürülebilirlik raporlarını incelemişler ve sürdürülebilirlik raporlarını Küresel Raporlama Girişimi (GRI) ilkeleri çerçevesinde analiz etmişlerdir. İçerik analizi ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda otel zincirlerinin

sürdürülebilirliğin üç ana kolu olan ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerden ekonomik ve sosyal kategoriye ağırlık verdiği, çevre ile ilgili faaliyetlerini raporlamada yetersiz kaldığı görülmüştür.

III. VERİ VE YÖNTEM

Bu araştırmanın temel amacı; hesaplanmaya başlandığı 2014 yılından itibaren BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan bankacılık ve finans sektörü ile holdingler dışında kalan şirketlerin sürdürülebilirlik bağlamında ne gibi faaliyetlerde buldukları ve bu faaliyetleri kurumsal web sitelerinde ve yıllık raporlarında nasıl sunduklarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir. Bununla beraber GRI (Küresel Raporlama Girişimi) standartları çerçevesinde şirketlerin gerçekleştirdiği sürdürülebilirlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin raporlanmasıyla ilgili eksikliklerinin veya varsa üstün taraflarının neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirliğin raporlanması konuları altında yapılan literatür taramasından dünya genelinde ve Türkiye'de konu ile ilgili uygulamalı olarak niceliksel yeterli araştırma bulunmadığı gözlemlenmiştir. Sürdürülebilirlik konusu ile ilgili yapılan araştırmaların birçoğunda genelde teorik çerçeve üzerine durulmuştur. Sürdürülebilirliğin genel ve kabul görmüş tanımı üzerine yoğunlaşan araştırmalarda dikkat çeken bir diğer unsur da sadece çevre faktörüne değinilmiş olduğudur. Bu açıdan araştırmanın sürdürülebilirlik faaliyetlerinde ve raporlanmasında GRI standartlarında yer alan ve dikkat edilmesi gereken unsurları göz önünde bulundurup, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetlerinin neler olduğu ve bu faaliyetlerin nasıl raporlandığının ve eksikliklerinin ortaya konması açısından önem arz ettiği söylenebilir. Bununla beraber araştırma bulgularının şirket yöneticilerine, yatırımcılara ve karar alıcılara da katkı sağlaması bağlamında önemli olacağı düşünülmektedir.

Belirlenen amaçlar doğrultusunda araştırmanın örneklemini; BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde 2014 yılından bu yana yer alan 15 şirketten bankacılık ve finans sektörü ile holdingler dışında kalan 7 şirket oluşturmaktadır. Bankacılık ve finans alanındaki şirketlerin yayınlamış oldukları raporlar ve değerlendirme kriterleri farklı olduğundan değerlendirme dışı kalmıştır. Yine aynı şekilde holdingler, bünyesinde birçok şirketi barındırdığından dolayı değerlendirilecek şirketler bağlamında değerlendirme dışında kalmıştır. Tablo 2.'de incelemeye tabii tutulan şirketlerin isimleri ve sektörleri verilmektedir.

Tablo 2. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Şirketler

Şirket Adı	Sektör
1.Arçelik A.Ş.	İmalat sanayii, Metal Eşya, Makine Gereç
2.Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Teknoloji, Savunma
3.Migros Ticaret A.Ş.	Toptan ve Perakende
4.Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.	İmalat sanayii, Metal Eşya, Makine Gereç
5.Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.	Ulaştırma ve Haberleşme
6.Tüpraş- Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.	Kimya, Petrol ve Kauçuk
7.Türk Telekomünikasyon A.Ş.	Ulaştırma ve Haberleşme

Analiz kapsamındaki şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin raporlanması, GRI standartları çerçevesinde ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetleri bağlamında değerlendirilmiştir. Değerlendirme bağlamında ihtiyaç duyulan veriler; şirketlerin kurumsal web sitelerinden ve 2018 yılına ait faaliyet raporlarından doküman incelemesi yöntemi ile elde edilmiştir.

Yazılı ve görsel kaynaklar geçmiş ile ilgili araştırmacılara birçok bilgi sunmaktadır. Araştırma dahilinde bazı durumlarda gözlem ve görüşme olanaksız olabilmekte veya araştırmaya daha somut kaynaklar sunmak gerekebilmektedir. Bu gibi durumlarda, araştırmanın kapsamı dahilinde görsel materyal ve malzemeler araştırmaya dahil edilerek doküman analizi gerçekleştirilir. Doküman incelemesi tek başına bir araştırma yöntemi olduğu gibi, diğer araştırma yöntemlerinin kullanılmasına yardımcı niteliğinde de gerçekleştirilebilmektedir. Doküman incelemesi, araştırma kapsamına giren konular ile ilgili bilgilerin yer aldığı yazılı kaynakların değerlendirilmesini kapsamaktadır. Doküman incelemesi beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar; dokümanlara ulaşma, orijinal olup olmadığının kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, verinin incelenmesi ve son olarak verinin kullanılmasıdır (Şimşek & Yıldırım, 2000: 140-146).

Araştırmada belirlenen hedefler doğrultusunda; şirketlere ait raporlar ve kurumsal web siteleri üzerinde içerik analizi uygulanmıştır. Gerçekleştirilen içerik analizi kapsamında 46 kod ve 3 uygun tema (ekonomik, çevresel ve sosyal) oluşturulmuştur. Araştırmada gerçekleştirilen içerik analizi yani bir diğer deyiş ile sıklık analizi; sözel ve sözel olmayan materyallerin iletmek istediği mesaj, anlam ve dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik bir şekilde sınıflandırılmasını, sayılara dönüştürülmesini sağlayarak, bu bilgilerden çıkarımlarda bulunulmasını sağlayan bir yaklaşımdır (Tavşancıl & Aslan, 2001: 22).

IV. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, öncelikle inceleme dâhilinde olan 7 şirketin sürdürülebilirlik faaliyetlerinin kurumsal web sitelerinde sunulma şeklinin analizi neticesinde elde edilen bulgular sunulmaktadır. Daha sonra, araştırmaya konu olan şirketlerin 2018 yılına ait yayınlanmış olan raporları GRI ilkeleri bağlamında incelenerek analiz bulguları açıklanmıştır.

IV.I. Şirketlerin Kurumsal Web Sitelerinin Analiz Bulguları

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin kurumsal web sitelerinin analizi sonucu elde edilen bulgular aşağıda ekonomik, çevresel ve sosyal unsurlar bağlamında tablolar halinde sunulmuştur. İlk olarak Tablo 3.'de endekste yer alan ve değerlendirme kapsamında olan şirketlerin kurumsal web sitelerinde tarafımızca saptanan ekonomik unsurlara yer verme düzeyleri belirtilmiştir.

Tablo 3. Şirketlerin Kurumsal Web Sitelerinde Ekonomik Unsurlara Yer Verme Düzeyleri

Şirketler	Ekonomik Unsurlar				Σ	%
	A	B	C	D		
1.Arçelik	✓	✓	✓	✓	4	100
2.Aselsan	✓	✓	✓	-	3	75
3.Migros	✓	✓	✓	-	3	75
4.Tofaş	✓	✓	✓	✓	4	100
5.Turkcell	✓	-	✓	-	2	50
6.Tüpraş	✓	✓	✓	✓	4	100
7.Türk Telekom	✓	✓	✓	✓	4	100

Tablo içerisinde, A: Ekonomik performansı, B: Piyasa varlığını, C: Dolaylı ekonomik etkileri ve D: Satın alma uygulamalarını ifade etmektedir.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin kurumsal web siteleri incelendiğinde, Arçelik A.Ş., Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş., Tüpraşve Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin unsurların tamamını karşılayacak bilgiye yer verdiği gözlemlenmiştir. Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile Migros Ticaret A.Ş.'nin satın alma uygulamaları dışında üç unsur ile ilgili bilgi paylaştığı; Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin ise sadece ekonomik performans ve dolaylı ekonomik etkileri kapsayan iki unsurla ilgili bilgi paylaştığı saptanmıştır. Şirketlerin tamamının, ekonomik performans verileri ile dolaylı ekonomik etkenler unsurlarına yer verdikleri, buna karşın en az yer verdikleri unsurun satın alma uygulamaları olduğu saptanmıştır.

Şirketlerin çevresel bağlamda gerçekleştirilen analiz bulguları ise Tablo 4.'de belirtilmiştir.

Tablo 4.Şirketlerin Kurumsal Web Sitelerinde Çevresel Unsurlara Yer Verme Düzeyleri

Şirketler	Çevresel Unsurlar												Σ	%
	E	F	G	H	I	İ	J	K	L	M	N	O		
1.Arçelik	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	10	83
2.Aselsan	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-	✓	-	-	6	50
3.Migros	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	10	83
4.Tofaş	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	9	75
5.Turkcell	-	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-	✓	-	-	5	42
6.Tüpraş	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	83
7.Türk Telekom	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	9	75

Tabloda kodlanarak belirtilen unsurlar; E: Malzemeler, F: Enerji, G: Su, H: Biyolojik Çeşitlilik, I: Emisyonlar, İ: Atık sular ve atıklar, J: Ürün ve hizmetler, K: Uyum, L:Nakliye, M:Genel, N:Tedarikçinin çevresel bakımdan değerlendirilmesi ve O:Çevresel şikâyet mekanizması şeklinde ifade edilmeye çalışılmıştır.

Şirketlerin kurumsal web siteleri çevresel bağlamda incelendiğinde, toplam on iki unsur olduğu görülmektedir. Bu bağlamda analiz edildiğinde Arçelik A.Ş., Migros Ticaret A.Ş.ve Tüpraş- Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş. on iki unsurun onunu, yani %83'ünü karşılayarak ilk sırada yer almışlardır. On iki unsur içerisinde dokuz unsura karşılık bilgi paylaşımı gerçekleştiren Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. ve Türk Telekomünikasyon A.Ş. bu şirketleri takip etmektedir. Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. tüm unsurlar içerisinde altı unsura karşılık bilgi paylaştığından dolayı%50 skoru ile altıncı sırada yer almaktadır. Çevresel bağlamda web sitesinde yer vermiş olduğu bilgiler bağlamında son sırada ise beş unsura karşılık %42 ile Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. yer almaktadır. Çevresel bağlamda en fazla yer verilen unsurlar emisyonlar, atık sular ve atıklar, ürün ve hizmetler ile genel olurken; en az yer verilen unsurlar, biyolojik çeşitlilik, çevresel şikâyet mekanizması ve nakliye olmuştur.

Şirketlerin sosyal bağlamda gerçekleştirilen analiz bulguları ise Tablo 5.'de belirtilmiştir. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan analiz kapsamındaki şirketlerin kurumsal web siteleri sosyal kategori altında incelendiğinde; iş gücü uygulamaları ve insana yaraşır iş, insan hakları, toplum ve ürün sorumluluğu olmak üzere dört alt kategorinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca bu alt kategorilerin altında toplam otuz unsur bulunmaktadır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin kurumsal web siteleri sürdürülebilirliğin sosyal kategorisi dahilinde incelendiğinde 30 unsur içerisinde 29 unsura yer veren Migros Ticaret A.Ş. ilk sırada yer almıştır. 26 unsur ile Tüpraş- Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş. ikinci sırada yer alırken, 25 unsur ile Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. üçüncü sırada yer almıştır. Daha sonra sırası ile 23 unsurla Arçelik A.Ş., 20 unsur ile Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve 19 unsurla Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. ve Türk Telekomünikasyon A.Ş. gelmektedir. Sosyal kategori bağlamında en fazla yer verilen unsurlar ise istihdam, iş sağlığı ve güvenliği, eğitim ve öğretim, çeşitlilik ve fırsat eşitliği, kadın erkek eşit ücret, ayrımcılığın önlenmesi, zorla ve cebren çalıştırma, güvenlik uygulamaları, yolsuzlukla mücadele, ürün ve hizmet etiketlemesi ile müşteri gizliliği olmuştur. Şirketlerin tamamı bu unsurlar ile ilgili bilgi paylaşmışlardır. En az yer verilen unsur ise sadece Migros Ticaret A.Ş.'nin yer verdiği yerli halkın hakları unsurudur.

Tablo 5. Şirketlerin Kurumsal Web Sitelerinde Sosyal Unsurlara Yer Verme Düzeyleri

	Sosyal Unsurlar																															
	İş Gücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş								İnsan Hakları								Toplum						Ürün Sorumluluğu					Σ	%			
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	İ	J	K	L	M	N	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U	Ü	V	Y	Z			A ₁	B ₁	C ₁
1.Arçelik	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	23	77
2.Aselsan	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	20	67	
3.Migros	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	29	97	
4.Tofaş	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	25	83	
5.Turkcell	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	19	63	
6.Tüpraş	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	26	87
7.Türk Telekom	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	✓	-	19	63

Tablo 5. içerisinde kodlanan unsurlar; A: İstihdam, B: İşgücü /Yönetim İlişkileri, C: İş Sağlığı ve güvenliği, D: Eğitim ve öğretim, E: Çeşitlilik ve fırsat eşitliği, F: Kadın erkek için eşit ücret G: Tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi ve H: İş gücü uygulamaları şikayet mekanizması, I: Yatırım, İ: Ayrımcılığın önlenmesi, J: Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı, K: Çocuk işçiler, L: Zorla veya cebren çalıştırma, M: Güvenlik uygulamaları, N: Yerli halkların hakları, O:Değerlendirme, Ö:Tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi, P: İnsan hakları şikayet mekanizması, R:Yerel Toplumlar, S:Yolsuzlukla mücadele, Ş:Kamu Politikası, T:Rekabete aykırı davranış, U:Uyum, Ü:Tedarikçilerin toplum üzerindeki etkileri bakımından değerlendirilmesi, V:Toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizması, Y:Müşteri sağlığı ve güvenliği, Z:Ürün ve hizmet etiketlemesi, A₁: Pazarlama iletişimi, B₁: Müşteri gizliliği ve C₁: Uyum şeklinde ifade edilmeye çalışılmıştır.

IV. II. Şirketlerin 2018 Yılı Faaliyet Raporlarının Analiz Bulguları

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018 yılında yayınlamış oldukları faaliyet raporlarının incelenmesi sonucu elde edilen bulgular aşağıda ekonomik, çevresel ve sosyal unsurlar bağlamında her yıl için ayrı ayrı tablolar halinde sunulmuştur. İlk olarak Tablo 6'da endekste yer alan ve değerlendirme kapsamında olan şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında ekonomik unsurlara yer verme düzeyleri belirtilmiştir. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018 yılı faaliyet raporları incelendiğinde şirketlerin ekonomik unsurların tamamına yer verdiği görülmüştür.

Tablo 6.Şirketlerin 2018 Yılı Faaliyet Raporlarında Ekonomik Unsurlara Yer Verme Düzeyleri

Şirketler	Ekonomik Unsurlar				Σ	%
	A	B	C	D		
1.Arçelik	✓	✓	✓	✓	4	100
2.Aselsan	✓	✓	✓	✓	4	100
3.Migros	✓	✓	✓	✓	4	100
4.Tofaş	✓	✓	✓	✓	4	100
5.Turkcell	✓	✓	✓	✓	4	100
6.Tüpraş	✓	✓	✓	✓	4	100
7.Türk Telekom	✓	✓	✓	✓	4	100

Tablo 6.'da yer alan kodlamalar; A: Ekonomik performans, B: Piyasa varlığı, C: Dolaylı ekonomik etkiler ve D: Satın alma uygulamaları şeklindedir.

Analiz kapsamındaki şirketlerin 2018 yılı faaliyet raporları çevresel bağlamda incelendiğinde elde edilen bulgular ise Tablo 7'de belirtilmiştir. Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018 yılı faaliyet raporları çevresel bağlamda incelendiğinde, %92 oran ve toplam 12 unsurdan 11'ine yer vererek ilk sırada yer alan şirketler Arçelik A.Ş., Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. ve Tüpraş- Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş. olmuştur. Son sırada ise faaliyet raporunda 6 unsura yer veren Aselsan'ın yer aldığı görülmektedir. Şirketlerin çevresel faktörler içerisinde tamamının yer verdiği unsurlar; malzemeler, enerji, ürün ve hizmetler, uyum ve genel ifadeler olmuştur. Biyolojik çeşitlilik ve çevresel şikâyet mekanizmaları ise en düşük yer verilen unsurlar olmuştur.

Tablo 7. Şirketlerin 2018 Yılı Faaliyet Raporlarında Çevresel Unsurlara Yer Verme Düzeyleri

Şirketler	Çevresel Unsurlar											Σ	%	
	E	F	G	H	I	İ	J	K	L	M	N			O
1.Arçelik	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11	92
2.Aselsan	✓	✓	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-	-	6	50
3.Migros	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	9	75
4.Tofaş	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11	92
5.Turkcell	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	8	67
6.Tüpraş	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	11	92
7.Türk Telekom	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	9	75

Tabloda gerçekleştirilen kodlamalar; E: Malzemeler, F: Enerji, G: Su, H: Biyolojik Çeşitlilik, I: Emisyonlar, İ: Atık sular ve atıklar, J: Ürün ve hizmetler, K: Uyum, L: Nakliye, M: Genel, N: Tedarikçinin çevresel bakımdan değerlendirilmesi ve O: Çevresel şikâyet mekanizması şeklindedir.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018 yılı faaliyet raporları sürdürülebilirliğin sosyal faktörleri bağlamında incelendiğinde elde edilen analiz bulguları Tablo 8'de yer almaktadır. Şirketlerin sosyal faktörlere raporlarında yer verme durumu incelendiğinde ilk sırada yer alan şirketin %93 oran ve 30 unsurdan 28'ini karşılaması ile Migros Ticaret A.Ş. olduğu görülmektedir. 26 unsur ile ikinci sırada Arçelik A.Ş. yer alırken, son sırada 20 unsura raporunda yer veren Aselsan yer almıştır. Şirketlerin tamamının sosyal faktörler içerisinde yer verdikleri unsurlar istihdam, işgücü ve yönetim, iş sağlığı ve güvenliği, eğitim ve öğretim, fırsat eşitliği, ayrımcılık, güvenlik uygulamaları ve insan hakları ile ilgili değerlendirme ile ürün sorumluluğunu bağlamında ürün ve hizmet etiketlemesi, pazarlama iletişimi, müşteri gizliliği ve uyum olmuştur. Toplumsal bağlamda şikâyet mekanizması ise tüm şirketler içerisinde en az yer verilen unsur olmuştur. Bu unsura sadece Arçelik A.Ş. ve Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. yer vermiştir.

Tablo 8. 2018 Yılı Faaliyet Raporlarında Sosyal Unsurlara Yer Verme Düzeyleri

Şirketler	Sosyal Unsurlar																														
	İş Gücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş								İnsan Hakları								Toplum						Ürün Sorumluluğu				Σ	%			
A	B	C	D	E	F	G	H	I	İ	J	K	L	M	N	O	Ö	P	R	S	Ş	T	U	Ü	V	Y	Z			A ₁	B ₁	C ₁
1.Arçelik	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	26	87
2.Aselsan	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	-	✓	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	20	67
3.Migros	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	24	80	
4.Tofaş	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	25	83	
5.Turkcell	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	24	80	
6.Tüpraş	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	25	83	
7.Türk Telekom	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	28	93	

Tabloda sosyal kategorisi altında yer alan unsurlar; A: İstihdam, B: İşgücü /Yönetim İlişkileri, C: İş Sağlığı ve güvenliği, D: Eğitim ve öğretim, E: Çeşitlilik ve fırsat eşitliği, F: Kadın erkek için eşit ücret G: Tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi ve H: İş gücü uygulamaları şikayet mekanizması, I: Yatırım, İ: Ayrımcılığın önlenmesi, J: Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı, K: Çocuk işçiler, L: Zorla veya cebren çalıştırma, M: Güvenlik uygulamaları, N: Yerli halkların hakları, O:Değerlendirme, Ö:Tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi, P: İnsan hakları şikayet mekanizması, R:Yerel Toplumlar, S:Yolsuzlukla mücadele, Ş:Kamu Politikası, T:Rekabete aykırı davranış, U:Uyum, Ü:Tedarikçilerin Toplum üzerindeki etkiler bakımından değerlendirilmesi, V:Toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikayet mekanizması, Y:Müşteri sağlığı ve güvenliği, Z:Ürün ve hizmet etiketlemesi, A1: Pazarlama iletişimi, B1: Müşteri gizliliği ve C1: Uyum şeklinde kodlanmıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünya nüfusunun hızla artması, kentleşme ve sanayinin gelişmesi ile birlikte dünya üzerinde var olan doğal kaynaklar bilinçsiz kullanım sonucunda insan ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kalarak hızla tükenmeye başlamıştır. Kaynakların sadece günümüz için değil gelecek nesillerin de faydalanabileceği şekilde tüketilmesi ve sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu durum günümüzde sürdürülebilirlik kavramının ön plana çıkmasına ortam sağlamıştır. Son yıllarda şirketler gerek faaliyet raporlarında gerekse sürdürülebilirlik raporlarında göstermiş oldukları çevresel, ekonomik ve sosyal faaliyetlerini ayrıntılı bir şekilde paydaşları ile paylaşmaya başlamış, bu da sürdürülebilirliğe verdikleri önemin ölçülenmesine olanak sağlamıştır.

Bu araştırmada BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde 2014 yılından bu yana yer alan bankacılık, finans ve holdingler dışında kalan 7 şirketin sürdürülebilirlik bağlamında göstermiş oldukları faaliyetlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda tüm şirketlerin kurumsal web siteleri ile 2018 yılında yayınlamış oldukları faaliyet raporlarında yer alan bilgilerin GRI ilkeleri çerçevesinde ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler bağlamında incelenmesi ve karşılaştırılması gerçekleştirilerek, özellikle bu şirketlerin sürdürülebilirlik bağlamında gösterdiği faaliyetler ve yeterlilik düzeyleri içerik analizi ile karşılaştırmalı olarak saptanmaya çalışılmıştır. GRI ilkeleri doğrultusunda şirketlerin göstermiş oldukları faaliyetler, ekonomik, sosyal ve çevresel kırk altı unsur çerçevesinde analiz edilerek elde edilen bulgular ortaya konmaya çalışılmıştır.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin kurumsal web siteleri incelendiğinde sürdürülebilirlik bağlamında farklı düzeyde performans gösterdikleri görülmüştür. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketler içerisinde en yüksek performansın Migros Ticaret A.Ş.'ye ait olduğu saptanmıştır. Migros Ticaret A.Ş.'nin gerek yayınlamış olduğu bilgiler gerekse sürdürülebilirlik açısından almış olduğu ödüller bağlamında değerlendirildiğinde sürdürülebilirliği oldukça ön planda tuttuğu ve tüm faaliyetlerine bu doğrultuda yön verdiği ortaya konmuştur. Bu kapsamda Migros Ticaret A.Ş., toplam kırk altı ekonomik, çevresel ve sosyal unsur içerisinde kırk iki unsura yer vermiştir. Buna karşın Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin toplam kırk altı ekonomik, çevresel ve sosyal unsur içerisinde 26 unsura kurumsal web sitesinde yer verdiği ve bu bağlamda en düşük performansa sahip olan şirket olduğu belirlenmiştir. Şirketlerin tamamının kurumsal web sitelerinde, ekonomik performans verileri ile dolaylı ekonomik etkenler unsurlarına yer verdikleri, buna karşın en az yer verdikleri unsurun satın alma uygulamaları olduğu saptanmıştır. Çevresel bağlamda en fazla yer verilen unsurların emisyonlar, atık sular ve atıklar, ürün ve hizmetler ile genel olduğu buna karşın en az yer verilen unsurların biyolojik çeşitlilik, çevresel şikâyet mekanizması ve nakliye olduğu saptanmıştır. Sosyal kategori bağlamında en fazla yer verilen unsurların ise istihdam, iş sağlığı ve güvenliği, eğitim ve öğretim, çeşitlilik ve fırsat eşitliği, kadın erkek eşit ücret, ayrımcılığın önlenmesi, zorla ve cebren çalıştırma, güvenlik uygulamaları, yolsuzlukla mücadele, ürün ve hizmet etiketlemesi ile müşteri gizliliği olduğu saptanırken, en az yer verilen unsurun ise yerli halkın hakları unsuru olduğu gözlemlenmiştir.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018 yılı faaliyet raporları sürdürülebilirlik bağlamında incelendiğinde toplam kırk altı unsurdan kırk birini sağlayan Arçelik A.Ş. ve Türk Telekomünikasyon A.Ş. en yüksek performans gösteren şirketler olmuştur. Bu şirketler, ekonomik unsurların tamamına raporlarında yer vermenin yanı sıra, çevresel ve sosyal bağlamda da oldukça duyarlı olmuş, bu duyarlılıklarını raporlarında belirtmişlerdir. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018 yılı performanslarını ve faaliyetlerini raporladıkları faaliyet raporları incelendiğinde sürdürülebilirlik bağlamında diğer şirketlere kıyasla en düşük performansı gösteren şirket GRI ilkeleri bağlamında ekonomik, çevresel ve sosyal kırk altı unsurdan otuzuna yer veren Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. olmuştur. Ekonomik unsurların tamamına faaliyet raporunda yer veren şirket, çevresel ve sosyal unsurlar bakımından gerçekleştirilen faaliyetlerde diğer şirketlere kıyasla geri planda kalmıştır.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018 yılı faaliyet raporları incelendiğinde şirketlerin ekonomik unsurların tamamına yer verdiği görülmüştür. Analiz

kapsamındaki şirketlerin 2018 yılı faaliyet raporları çevresel bağlamda incelendiğinde Şirketlerin çevresel faktörler içerisinde tamamının yer verdiği unsurların; malzemeler, enerji, ürün ve hizmetler, uyum ve genel ifadeler olduğu saptanırken, biyolojik çeşitlilik ve çevresel şikâyet mekanizmalarının ise en düşük yer verilen unsurlar olduğu gözlemlenmiştir. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin 2018 yılı faaliyet raporları sürdürülebilirliğin sosyal açıdan incelendiğinde şirketlerin tamamının sosyal faktörler içerisinde yer verdikleri unsurların istihdam, işgücü ve yönetim, iş sağlığı ve güvenliği, eğitim ve öğretim, fırsat eşitliği, ayrımcılık, güvenlik uygulamaları ve insan hakları ile ilgili değerlendirme ile ürün ve hizmet etiketlemesi, pazarlama iletişimi, müşteri gizliliği ve uyum olduğu saptanmıştır. Toplumsal bağlamda şikâyet mekanizması ise tüm şirketler içerisinde en az yer verilen unsur olmuştur.

Analizler sonucunda şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin raporlanması bağlamında performanslarının kurumsal web siteleri ve faaliyet raporları açısından farklılık gösterdiği söylenebilir. Kurumsal web siteleri ile faaliyet raporlarında gerçekleştirilen sürdürülebilirlik paylaşımları açısından en yüksek ve en düşük performans gösteren şirketlerde farklılıklar oluşmuştur. Bu bağlamda şirketlerin faaliyet raporları ile kurumsal web sitelerinde gerçekleştirdikleri sürdürülebilirlik faaliyetlerini aynı düzeyde paylaşmaları önerilebilir. Şirketlerin ekonomik unsurlarla ilgili gerçekleştirdikleri faaliyetlerin sunulmasıyla ilgili olarak kurumsal web sitelerinde sundukları bilgi düzeyinin, faaliyet raporlarında sunulan bilgiyle aynı olması önem arz etmektedir. Çevresel bağlamda ise BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin kurumsal web siteleri ile faaliyet raporlarında çevre politikalarını, ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi Belgesi ile ISO 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi belgeleri ile destekledikleri, sürdürülebilirlik bağlamında aldıkları ödüllere de kurumsal web siteleri ve faaliyet raporlarında yer verdikleri saptanmıştır. Buna karşın şirketlerin kurumsal web siteleri ile faaliyet raporlarında çevresel bağlamda en az verdikleri unsurların biyolojik çeşitlilik ve çevresel şikâyet mekanizması olduğu gözlemlenmiştir. Sosyal bağlamda ise şirketlerin kurumsal web siteleri ile faaliyet raporlarında en az verdikleri unsurların toplumsal bağlamda şikâyet mekanizması ile yerli halkın hakları unsurları olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda şirketlerin biyolojik çeşitlilik, çevresel şikâyet mekanizması, toplumsal bağlamda şikâyet mekanizması ve yerli halkın hakları unsurlarıyla ilgili faaliyetlerini arttırmaları gerektiği düşünülmektedir.

Gerçekleştirilen araştırmada elde edilen sonuçlar, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde 2014 yılından bu yana yer alan bankacılık, finans ve holdingler dışında kalan 7 şirketin sürdürülebilirlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin raporlanmasıyla ilgili dair bilgiler sunmaktadır. Bu açıdan gerçekleştirilen araştırmanın BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'ndeki şirketlerin eksikliklerini görmeleri ve bu bağlamda önlemler almaları açısından yararlı olabileceği düşünülmektedir. Özellikle analiz kapsamındaki şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin raporlanması bağlamında performanslarının kurumsal web siteleri ve faaliyet raporları açısından farklılık gösterdiğinin saptanması bu araştırmanın en önemli bulgusudur. BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde kesintisiz olarak bulunan şirketlerin GRI İlkeleri bağlamında sürdürülebilirlik performansını hem kurumsal web sitelerinde hem de faaliyet raporlarında aynı düzeyde paydaşlarına sunması kurumsal yönetimin önemli bir ilkesi olan şeffaflık ilkesi gereğince önem arz etmektedir. Gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda, sürdürülebilirlik kavramının başlarda kavramsal çerçeveden ibaret olduğu, ancak son yıllarda şirketlerin de sürdürülebilirlik raporlarına ağırlık vermesi ile araştırmaların raporlamalar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Genel itibari ile incelenen çalışmalarda, sürdürülebilirliği sağlamak adına önerilerde bulunulduğu, raporlama bazında ise büyük oranda GRI ilkelerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu araştırmada, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde 2014 yılından bu yana yer alan bankacılık & finans ve holdingler dışında kalan 7 şirketin sürdürülebilirlik bağlamında göstermiş oldukları faaliyetlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda tüm şirketlerin kurumsal web sitelerinde yayınlamış oldukları faaliyet ve sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgilerin GRI ilkeleri çerçevesinde ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler çerçevesinde incelenmesi ve karşılaştırılması gerçekleştirilmiştir. Literatürde özellikle BIST sürdürülebilirlik endeksinde sürekli olarak yer alan şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetlerinin ve raporlamalarının incelenerek güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeye yönelik bir çalışmaya tarafımızca rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın

literatüre de katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilirken, analizin bir yılı kapsayan faaliyet raporları ile kurumsal web siteleri ile sınırlı olduğunun, ayrıca şirketlerin hepsinin sürdürülebilirlik raporlarını yayımlamadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Gelecekteki araştırmalarda BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin tamamını içerecek şekilde daha uzun bir süreyi kapsayacak analizler gerçekleştirilebileceği gibi, endekste yer alan şirketler ile uluslararası bağlamda sürdürülebilirlik endekslerinde yer alan şirketlerin karşılaştırması yapılabileceği düşünülmektedir.

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar olarak beyan ederiz. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve tüm sorumluluğun çalışmanın yazarlarına ait olduğunu bildiririz. İlgili çalışmada kullanılan veriler 2019 yılında toplanmış ve analiz edilmiştir. Veriler 2020 yılı öncesi toplandığından etik kurul kararı gerekmemektedir.

Yazar Katkıları : Erdiñ KARADENİZ, çalışmada Giriş, Literatür, Bulgular ve Sonuç bölümlerinde katkı sağlamıştır. Buket Dilan UZPAK, çalışmada Veri Toplama ve Analiz bölümlerinde katkı sağlamıştır. 1. yazarın katkı oranı: %60, 2. yazarın katkı oranı: %40

Çıkar Beyanı : Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür : ÖHÜİBF Dergisi Editör Kuruluna ve saygı değer hakemlere teşekkür ederiz.

Ethics Statement : As the authors, we declare that the ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the event of a contrary situation, we declare that ÖHÜİBF Journal has no responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study. The data used in the relevant study was collected and analyzed in 2019. Since the data are collected before 2020, an ethical committee decision is not required.

Author Contributions : Erdiñ KARADENİZ made a contribution in the Introduction, Literature, Findings and Conclusion sections of the study. Buket Dilan UZPAK made a contribution in the Data Collection and Analysis sections of the study. Contribution rate of the 1st author: 60%, Contribution rate of the 2nd author: 40%

Conflict of Interest : There is no conflict of interest among the authors.

Acknowledgement : We thank the Editorial Board of the ÖHÜİBF Journal and the reviewers.

KAYNAKÇA

- Anand, S., & Sen, A. (2000). Human development and economic sustainability. *World Development*, 28(12), 2029–2049. [http://dx.doi.org/10.1016/S0305-750X\(00\)00071-1](http://dx.doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00071-1).
- Aracı, H., & Yüksel, Ö. (2016). Şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanmasında sürdürülebilirlik raporları: BIST sürdürülebilirlik endeksindeki şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının incelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18, 103–131. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TWpBM09UYzJOZz09>.
- Aydın, S. (2015). Kurumsal raporlamanın evrilme sürecine ilişkin bir irdeleme. *Mali Çözüm Dergisi*, 25(130), 67–78. Erişim adresi: http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/130malicozum/004_Yrd.Do%C3%A7.Dr._Sevgi_AYDIN_.pdf.
- Başar, A.B., & Başar, M. (2006). Sosyal sorumluluk raporlaması ve Türkiye'deki durumu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 213–230. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TmpBMk5UQXc=>
- Bayraktutan, Y., & Uçak, S. (2011). Ekolojik iktisat ve kalkınmanın sürdürülebilirliği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(4), 17–36. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/kilisiibfakademik/issue/19252/204515>
- Borsa İstanbul (2014). *BIST sürdürülebilirlik rehberi*. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf>.

- Borsa İstanbul (2015). *Borsa İstanbul sürdürülebilirlik endeksi araştırma metodolojisi*. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlikendeksi>.
- Borsa İstanbul (2019). *Borsa İstanbul sürdürülebilirlik endeksi*. Erişim adresi: <http://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi>.
- Caymaz, E., Soran, S., & Erenel, F. (2014). İşletmelerde kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk ilişkisi: Küresel ilkeler sözleşmesi Türkiye örneği. *Journal of Management Marketing and Logistics*, 1(3), 208-217.
- Chapin I. F. S., Torn, M. S., & Tateno, M. (1996). Principles of ecosystem sustainability. *American Naturalist*, 148(6), 1016-1037. <http://dx.doi.org/10.1086/285969>.
- Çalışkan, A. Ö. (2012). Sürdürülebilirlik raporlaması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 5(1), 41-60. Erişim adresi: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=85c8e675-a0a4-4243-b450-d2a296b53d62%40sessionmgr4006>
- Duran, B. (2018). *Sürdürülebilirlik kavramının önemi karşılaşılan sorunlar ve şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ertan, Y. (2018). Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlaması (2005-2017). *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 11(3), 463-478. <http://dx.doi.org/10.29067/muvu.410926>
- Finkbeiner, M., Schau, E. M., Lehmann, A., & Traverso, M. (2010). Towards life cycle sustainability assessment. *Sustainability*, 2(10), 3309-3322. <http://dx.doi.org/10.3390/su2103309>
- Gri-Global Reporting Initiative G4 (2013). *GRI G4 sustainability reporting guidelines report*. Retrieved from <https://www2.globalreporting.org/standards/g4/Pages/default.aspx>.
- Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir kalkınma geliştirmekte olan ülkelerde uygulanabilir mi? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 85-99. Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423880316.pdf>
- Huang, T., & Wang, A. (2010). *Sustainability reports in China: Content analysis*. In *2010 International Conference On Future Information Technology and Management Engineering*, 2, 154-158. <http://dx.doi.org/10.1109/FITME.2010.5654711>
- Karabıçak, M., & Özdemir, M. B. (2015). Sürdürülebilir kalkınmanın kavramsal temelleri. *Vizyoner Dergisi*, 6(13), 44-49. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/vizyoner/issue/23038/246278>.
- Karadeniz, E., & Uzpak, B. D. (2019). Dünyada en yüksek marka değerine sahip otel zincirlerinin sürdürülebilirlik faaliyetlerinin küresel raporlama girişimi ilkeleri bağlamında incelenmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(1), 6-20. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/667982>.
- Karakaya, E. (2016). Paris iklim anlaşması: İçeriği ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-12. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adusobed/issue/17965/188842>.
- Kuşat, N. (2012). Sürdürülebilir işletmeler için kurumsal sürdürülebilirlik ve içsel unsurları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(2), 227-242. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akuiibfd/issue/1620/20307>.
- Medrado, L., & Jackson, L. A. (2016). Corporate non financial disclosures: an illuminating look at the corporate social responsibility and sustainability reporting practices of hospitality and tourism firms. *Tourism and Hospitality Research*, 16 (2), 116-132. <http://dx.doi.org/10.1177/1467358415600210>.
- Nuñez, R., & Nuñez, E. (2018). Comparison of CSR reporting using the GRI framework for small and large companies. *Proceedings Of The Northeast Business & Economics Association*, 233-238. Retrieved from <https://jbes.scholasticahq.com/article/10933.pdf>.
- Once, S., Onay, A., & Yesilcelebi, G. (2015). Corporate sustainability reporting and situation in Turkey. *Journal Of Economics Finance and Accounting*, 2(2), 230-252. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jefa/issue/32427/360580>.
- Pamukçu, F. (2011). Finansal raporlama ile kamuyu aydınlatma ve şeffaflıkta kurumsal yönetimin önemi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 50, 133-148. Erişim adresi: <http://journal.mufad.org.tr/attachments/article/485/7.pdf>
- BBC Türkçe Haberler (2016). *Paris iklim anlaşması*. Erişim tarihi: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160422_paris_iklim_anlasmasi_imza.

- Pelit, E., Baytok, A., & Oybalı, H. H. (2015). Sürdürülebilir turizm mi? turizmde sürdürülebilirlik mi? kavramsal bir tartışma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 6(14), 39-58. Erişim adresi: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=d379e2bb-29bb-43e5-910e-531950565f51%40sessionmgr4008>
- Rec Raporu (2014). *Rec Raporu*. Erişim adresi: http://www.rec.org.tr/dyn_files/42/6203-WG2-Report.pdf.
- Ringham, K., & Miles, S. (2018). The boundary of corporate social responsibility reporting: the case of the airline industry. *Journal Of Sustainable Tourism*, 26(7), 1043-1062. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2017.1423317>
- Sürdürülebilirlik Nedir? (2016). *Sürdürülebilirlik nedir?* Erişim adresi: <http://www.yesiloji.com/yesilhaber/surdurulebilirlik-nedir/>
- Şahin, Z., & Çankaya, F. (2018). Türkiye'de gri rehberine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarının içerik analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 860-879. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/624019>
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tarquinio, L., Raucci, D., & Benedetti, R. (2018). An investigation of global reporting initiative performance indicators in corporate sustainability reports: Greek, Italian and Spanish Evidence. *Sustainability*, 10(4), 1-19. <https://doi.org/10.3390/su10040897>
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- World Commission on Environment & Development (1987). *Report of the world commission on environment and development-our common future*. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.
- Yanık, S., & Türker, İ. (2012). Sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk raporlamasındaki gelişmeler. (tümleşik raporlama). *Journal Of Faculty of Political Science*, 47, 291-308. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/5701>
- Yavuz, V. A. (2010). Sürdürülebilirlik kavramı ve şirketler açısından sürdürülebilir üretim stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/183283>
- Yükçü, S., & Kaplanoğlu, E. (2016). Sürdürülebilir kalkınmada finansal olmayan raporlamanın önemi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(1), 63-101. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TWpBM09UYzFOUT09>